

ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ
พระครูภาวนาสุมนต์ (เดช สุมนโน)

THE ANALYTICAL STUDY OF THE PATTERNS AND THE METHODS
OF SPREADING THE BUDDHADHAMMA OF PHRAKRUBHAVANASUMON
(DECH SUMANO)

พระจิริศักดิ์ เทวธมฺโม (ลิมวัน)^๑

ดร.เบญจมาศ สุวรรณวงศ์^๒

ดร.ประสพฤกษ์ รัตนยงค์^๓

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการและแนวคิดในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมนต์ (เดช สุมนโน) และ ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมนต์ (เดช สุมนโน) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการขยายหลักคำสอนให้ขยายวงกว้างขึ้น เพื่อให้ถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดคือพระนิพพาน กลวิธีและอุบายในการสอนโดยใช้การยกตัวอย่างประกอบ คุณสมบัติของผู้สอนที่จะต้องมียศคือ สัปบุริสธรรม ๗ ประการ เพราะจะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น งานพระธรรมทูต การสอนศีลธรรม การเทศนา งานปฏิบัติธรรม และสื่อธรรมะออนไลน์

รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมนต์(เดช สุมนโน) เมื่อได้อุปสมบท ท่านก็ได้ร่ำเรียนจบชั้นนักธรรมและก็ได้ออกธุดงค์ตามป่าตามเขาเพื่อปฏิบัติธรรม ต่อมาได้สร้างวัดขึ้นทางพระพุทธศาสนา อาทิเช่น วัดถ้ำสุมนโน, วัดป่าภาวนาราม โดยท่านมีรูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ พระธรรมเทศนา สัมโมทนาียกถา และสร้างวัดขึ้นทางพระพุทธศาสนา หลักการสอนทั่วไป คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง วิธีสอนธรรม มีแบบบรรยาย แบบสนทนา แบบถามตอบ แบบตัดประเด็นไม่ตอบ เทคนิควิธีสอน ทำของยากให้เป็นง่าย อุปมาอุปไมยเรื่องบางเรื่อง ใช้คำเหมาะสม รู้จังหวะและโอกาส ยืดหยุ่น

^๑ นิสิตปริญญาโท สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

^๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

^๓ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

เสริมแรง ท่านมุ่งเน้นเรื่องการปฏิบัติธรรม โดยการจัดงานปรีวากรรม, งานพัฒนาจิต, งานค่าย พุทธบุตร

พระครูภาวนาสุมณฑ์ (เดช สุมโน) ท่านมีกลยุทธ์การเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า โดยใช้ หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ การถือข้อวัตรหรือธุดงค์วัตร ๑๓ และพระสาวกที่เป็นแบบอย่างของท่าน มีพระสารีบุตรในเรื่องความกตัญญู พระกุมารกัสสะการแสดงธรรมแบบพิสดาร คุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดีโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ การสอนหลักธรรมของท่านมีคุณลักษณะเรียกว่า องค์แห่งธรรมกถึก ๕ คือ ๑) ปรารถนธรรมกว่าไปตามลำดับขั้นตอน ๒) ยกตัวอย่างและเหตุผล ๓) จะต้องมีเมตตาในขณะที่แสดงธรรม ๔) ไม่เห็นแก่อาภิส ๕) แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น

คำสำคัญ : รูปแบบ, วิธีการเผยแผ่, หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, พระครูภาวนาสุมณฑ์ (เดช สุมโน)

Abstract

The main purposes of this research has three objects; 1) to study model and method of propagation dhamma principle in Buddhism 2) to study model and method of propagation dhamma principle in Buddhism Of Phrakruphavanasumon (Dech Sumano) 3) to study model and method of propagation dhamma principle in Buddhism Of Phrakruphavanasumon (Dech Sumano). This was a qualitative research to collect all data from academic paper, books and in- depth interview.

The result was found that propagation dhamma principle in Buddhism means that propagation dhamma for many community widely, and tough Dhamma for practice to the path of Nippāna. The Strategy and model of propagation of dhamma principle with demonstrate example in teaching Dhamma. The characteristic of teachers could have quality in teaching of Dhamma with quality of a good man. This model in teaching Dhamma get the path leading to Nippāna. The thinking in teaching Dhamma related the propagation of monks, teaching morality in school, practice cruse, and though on network.

The model and method in teaching Dhamma principle in Buddhism Of Phrakruphavanasumon (Dech Sumano) consist of biography of childhood, and he always like to practice until he was a young man, after that he became a monk in Buddhism. He get the learning Nakdham-ek and was build the temple in Buddhism such as Wat Tham Sumano, Wat Paphavanaram. The model of propagation dhamma such as teaching proverb and building the temple. He touch the Buddha's style or manner of teaching as follows; evocation and vacation, inspiration towards the goal, encouragement, filling with delight and joy. The model of teaching consist of lecture, conversation, ask-answer, non-answer. The technique in teaching; to take it easy and funny, appropriate comparisons, to use words property, to know

the time for teaching, to take them in practice. The method of propagation with principle of dhamma, he use the function of dhamma with mind development, Buddha's camp, and building the temple and propagation in oversea.

The analyze model and propagation dhamma in Buddhism of Phrakruphavanasumon (Dech Sumano), he use the strategy on the propagation of Buddha's teaching concerned the three admonitions, four ideology, six method, ascetic practices. He instruct with exposition, to refer causality, to inspire by kindness, not to get worldly gain, do not hurt oneself or other. The follows in Buddhism such as Phrasariput, Phrakumarakasapa. The good characteristic of propagator consist of qualities of a good man and touch Dhamma with the law preacher.

Keywords: Patterns, the Methods of spreading, the Buddhism dhamma, Phrakrubhavanasumon (Dech Sumano)

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้กำเนิดมาก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี หลังจากที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้ อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค^๔ ได้เห็นความเป็นไปแห่งสังสารวัฏ ความเป็นไปแห่งสังขาร ได้ไปโปรดปัญจวัคคีย์ตรงกับวันเพ็ญ เดือนอาสาฬหะ (ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘)^๕

พระครูภาวนาสุมณห์ (เดช สุมโน) ท่านเป็นพระนักเผยแผ่ในภาคปฏิบัติธรรมธรรมตามหลักคำสอน มีคุณค่ามีประโยชน์แก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ มีความเชี่ยวชาญในการพูดอธิบายธรรมให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่บุคคล ด้านปฏิปทาของท่านเป็นพระเถระที่มีความเมตตา คือ “มีความรู้พอเพียง เสียสละงานปฏิภาณว่องไว จิตใจสะอาด มารยาทเรียบร้อย” เป็นพระนักเผยแผ่เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และพุทธบริษัท บทบาทด้านการเผยแผ่หลักพุทธธรรม สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า คือ “แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ราบรื่น”^๖ เป็นพระนักสงเคราะห์ สงเคราะห์การสร้างสาธารณประโยชน์แก่สังคม มีวิธีการเผยแผ่หลักธรรม โดยใช้สื่อการสอนธรรมะอย่างง่าย ๆ โดยการทำกิจวัตร ๑๐ อย่างของพระสงฆ์^๗ นำหลักธรรมมาประยุกต์กับการปฏิบัติธรรมที่วัดถ้ำสุเมโน จังหวัดพัทลุง วัดป่าภาวนาราม วัดหลวงพ่อพระมหา

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕-๖๖.

^๕ ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศสำนักสั่งนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดพิธีอาสาฬหบูชา, เล่ม ๗๕, ตอน ๕๗, ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑, หน้า ๒๑ - ๒๙.

^๖ องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, วิชาการเทศนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙๐.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธวิธีการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

^๘ พระครูภาวนาสุมณห์ (พระอาจารย์เดช สุมโน), คู่มือภาวนาพุทธมนต์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๘), หน้า ๒๓๐.

ธนิต ปัญญาปสุโต ปธ.๙ วัดป่อแดง จังหวัดนครราชสีมา สำนักปฏิบัติธรรมอุดมลาภ จังหวัดสระบุรี วัดเขาขาด จังหวัดภูเก็ต งานปริวาสกรรม งานพัฒนาจิตคอร์ส คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย

ดังนั้นผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมนต์ (เดช สุมนโน) เพื่อที่จะสามารถเป็นแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างให้พระภิกษุสามเณรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ตามเป้าหมายที่ตนตั้งใจให้เยาวชน ประชาชนในยุคปัจจุบัน ได้หันมาสนใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามากขึ้น และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม ประเทศชาติอย่างแท้จริง

๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ ศึกษารูปแบบวิธีการและแนวคิดในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมนต์ (เดช สุมนโน)
- ๒.๓ ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมนต์ (เดช สุมนโน)

๓ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) โดยมีขั้นตอน คือ ๑) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับงานวิจัยคือ รูปแบบวิธีการและแนวคิดในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมนต์ (เดช สุมนโน), วิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมนต์ (เดช สุมนโน) ๒) จัดทำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและโครงสร้าง ๓) นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ พระสงฆ์ อุบาสิก ผู้ที่เคยร่วมปฏิบัติธรรมกับท่าน จำนวน ๑๓ รูป/คน ๔) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาวิเคราะห์ ๕) สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะนำเสนอผลการศึกษา

๔ สรุปผลการวิจัย

๔.๑ รูปแบบวิธีการและแนวคิดการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการเผยแผ่หลักธรรมต่อๆ กันมา ความสำคัญของการเผยแผ่หลักธรรม เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการรักษาและสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ทำให้ไม่เปล่าประโยชน์ ได้หลักปริยัติธรรม, หลักปฏิบัติธรรม, หลักปฏิบัติธรรม จะคุณิทธิย์ของแต่ละคนว่ามีอินทรีย์แก่กล้ามากน้อยแค่ไหน ที่ทรงใช้มี ๓ ประการ คือ แบบสนทนา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา มีจุดมุ่งหมายในการสอน มีคุณสมบัติ วิธีการ และหลักการ เพื่อให้การเผยแผ่บรรลุผลสูงสุด มีกลวิธีและอุปายในการสอน พระสาวกมีวิธีการเผยแผ่หลักธรรมแต่ละรูปไม่เหมือนกัน จะต้องประกอบไปด้วยสัปปุริสธรรม ๗

ประการ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น งานพระธรรมทูต การสอนศีลธรรม การเทศนา และงานปฏิบัติธรรม สื่อออนไลน์

๔.๒ รูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมณห์ (เดช สุมโน) แยกได้ ๓ แบบ คือ แบบพระธรรมเทศนา, แบบสัมมนาวิทยากร, แบบการสร้างวัดขึ้นทางพระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมณห์ (เดช สุมโน) มี ๔ วิธี คือ วิธีบรรยาย วิธีสนทนา วิธีถามตอบ วิธีตัดประเด็นไม่ตอบ และเทคนิควิธีสอน มีเทคนิควิธีทำง่าย ๆ เพื่อประโยชน์อันสูงสุด เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายอันสูงสุดโดยมีหลักการคือ อุดมการณ์ ๓ หลักการ ๔ วิธีการ ๖ อุดมการณ์ ๓ กลยุทธ์ในการแสดงธรรมไปตามลำดับขั้น อ้างเหตุผล ตั้งจิตเมตตา ไม่เห็นแต่ลาภ และแสดงธรรมไปตามลำดับ อ้างเหตุผล ตั้งจิตเมตตา ไม่เห็นแก่ลาภ ไม่กระทบกระทั่งตนเองและผู้อื่น มีพระสาวกเป็นแบบอย่าง คุณสมบัติของลีลาในการสอนตัวท่านว่า องค์แห่งธรรมกถึก ๕ ยึดหลักการเผยแผ่เพื่อประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกหน้า ประโยชน์สูงสุด มีการเผยแผ่แบบการปฏิบัติธรรม ได้แก่ งานปริวาสกรรม, งานพัฒนาจิต, ค่ายพุทธบุตร สร้างเสนาสนะและการเผยแผ่ในต่างแดน มีกลยุทธ์ในการเผยแผ่หลักธรรมคือการถือข้อวัตรปฏิบัติ รุดงค์วัตร ๑๓ ข้อ

๔.๓ จากการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมณห์ (เดช สุมโน) ท่านมีการนำเสนอ ๓ แบบ คือ แบบพระธรรมเทศนา แบบสัมมนาวิทยากรและแบบสร้างวัดขึ้นทางพระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่หลักธรรมใช้ตามความเหมาะสมตามสถานการณ์ตามเหตุปัจจัยตามสติกำลังปัญญาของผู้ฟัง คือ สนทนา บรรยาย ตอบปัญหา ผลสำเร็จต่อวิธีการเผยแผ่หลักธรรม สืบเนื่องจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ บุคคล สังคมและพระพุทธศาสนา ปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่จะมาทำงานการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อจากท่าน การดูแลสถานที่ปฏิบัติธรรม ท่านยึดวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางตามแบบอย่างครั้งพุทธกาล เดินตามแบบอย่างพระสาวก การนั่งคุยสนทนาคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้สอน งานพระธรรมทูต การสอนศีลธรรม การเทศนาธรรม ท่านยึดวิธีการตามแบบครั้งพุทธกาล เดินตามแบบอย่างพระสาวก ยึดหลักการสอนตามตำรับตำรา รูปแบบวิธีการเผยแผ่ การนั่งคุยสนทนา คำนึงถึงคุณสมบัติของผู้สอน งานพระธรรมทูต การสอนศีลธรรม การเทศนาธรรม

๕. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ ภาวะผู้นำในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมณห์ (เดช สุมโน) ที่จะพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอวังน้ำเขียว

๕.๒ ทักษะของพุทธบริษัทในเขตอำเภอวังน้ำเขียวที่มีต่อการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมณห์ (เดช สุมโน)

๕.๓ ศึกษาการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูภาวนาสุมณห์ (เดช สุมโน) ในฐานะเป็นพระวิปัสสนาจารย์

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระครูภาวนาสุเมธ (พระอาจารย์เดช สุเมโธ), **คู่มือภาวนาพุทธมนต์**, กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา, ๒๕๕๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธวิธีการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม
๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไข
เพิ่มเติม, กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ราชกิจจานุเบกษา, **ประกาศสำนักสั่งนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดพิธีอาสาหาบูชา**, เล่ม ๗๕, ตอน ๕๗,
๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑.

องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, **วิชาการเทศนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.